

MARIA GÓRSKA-ZABIELSKA

Instytut Geografii, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ZASOBY GEOTURYSTYCZNE PRZEDMIOTEM BADAŃ STUDENTÓW INSTYTUTU GEOGRAFII UJK. O TRANSFERZE WIEDZY, TRENDSETTERACH I NOWYCH PRODUKTACH TURYSTYCZNYCH

GEOTOURISTIC RESOURCES AS OBJECTS OF STUDIES OF STUDENTS
OF THE INSTITUTE OF GEOGRAPHY OF JAN KOCHANOWSKI UNIVERSITY.
SOME REMARKS ON KNOWLEDGE TRANSFER, TRENDSETTERS AND
NEW TOURIST PRODUCTS

Wprowadzenie

W dobie silnej konkurencji pomiędzy przedsiębiorstwami turystycznymi osiągnięcie przewagi nad rywalem wymaga posiadania personelu, który ma wiedzę i umiejętności niezbędne do obsługi ruchu turystycznego na najwyższym poziomie. Zdaniem M. Olszewskiego i M. Bednarskiej¹ podnoszenie konkurencyjności pracowników wymaga istnienia zdolności i umiejętności implementacji nowej wiedzy i wykorzystania jej w praktyce. Zorientowane marketingowo przedsiębiorstwo zna potrzeby swych klientów, dlatego chce się rozwijać i dostosowywać do zmieniających się oczekiwań turystów. Aby to osiągnąć, musi doskonalić indywidualną i organizacyjną zdolność do absorpcji nowej wiedzy. Badania Olszewskiego i Bednarskiej² wskazują, że zdolność ta ma szczególnie duże znaczenie dla zwiększenia innowacyjności przedsiębiorstw turystycznych. Poza zdolnością do absorpcji wiedzy w tworzeniu innowacji w turystyce, zdaniem A.M. Hjalagera i C. Coopera³ niewątpliwie znaczenie posiada sama obecność zewnętrznych źródeł wiedzy.

Sukces w obsłudze ruchu turystycznego uwarunkowany jest zdolnością pracowników do wykorzystania informacji i wiedzy znajdujących się w otoczeniu przedsiębiorstwa.

¹ M. Olszewski, M. Bednarska, *Zdolność do absorpcji wiedzy w przedsiębiorstwach turystycznych – identyfikacja znaczenia i możliwości pomiaru*, „Ekonomiczne Problemy Turystyki” 2012, 2 (34), s. 331–341.

² M. Olszewski, M. Bednarska, *Why don't tourism firms use academic knowledge for innovation? A conceptual framework*, 2016, https://www.researchgate.net/publication/304744450_Why_don%27t_tourism_firms_use_academic_knowledge_for_innovation_A_conceptual_framework [19.05.2017].

³ Podobne zagadnienia poruszają Hjalager i Cooper, por.: M. Olszewski, B. Walas, *Transfer wiedzy z uczelni do przedsiębiorstw turystycznych – identyfikacja barier i możliwości ich niwelowania*, „Folia Turistica” 2016, 41, s. 45–61.

Pracownicy przedsiębiorstwa zdobywają wiedzę w procesie jej transferu. Transfer wiedzy odbywa się, zdaniem J. Berbeki i Z. Głąbińskiego⁴, w obrębie gospodarki turystycznej oraz między gospodarką turystyczną, a w szczególności jej podmiotami i innymi branżami (podmiotami z innych branż), w tym także między uczelniami wyższymi, a przedsiębiorstwami turystycznymi (wskazują na to m.in.: Th. Rhodri⁵, Olszewski⁶, Olszewski i Walas⁷). Transfer wiedzy może zostać zainicjowany przez podmioty gospodarki turystycznej w reakcji na zidentyfikowaną lukę wiedzy⁸, ale może być także zapoczątkowany przez podmiot, który ów zasób nowej wiedzy posiada i widzi potrzebę jego upowszechnienia.

Celem niniejszej pracy jest ukazanie zasobów geoturystycznych jako przedmiotu badań studentów geografii UJK. Obiekty dziedzictwa geologicznego nie są powszechnie znane mieszkańcom obszaru badań. Badania studentów potwierdziły jednak, że w obiektach tych drzemie spory potencjał turystyczny, który warto byłoby spożytkować w celu wykreowania nowej marki produktów geoturystycznych ziemi świętokrzyskiej.

Transfer wiedzy

Wraz z kontestacją dotychczasowych form masowej turystyki wypoczynkowej pojawiły się wyrafinowane potrzeby coraz bardziej wykształconych społeczeństw krajów rozwiniętych, których mieszkańcy poszukują poza wypoczynkiem także wrażeń estetycznych w kontakcie z przyrodą. Odpowiedzią na taki stan rzeczy jest nowa gałąź turystyki, zwana geoturystyką, która daje odpowiedzi na pytania: jak?, dlaczego?, kiedy? Geoturystyka jest rodzajem poznawczej turystyki przyrodniczo-kulturowej (wskazują na to m.in. A. Osadcuk, K. Osadcuk⁹, P. Migoń¹⁰, K. Miśkiewicz¹¹). Wiedza jest przekazywana w taki sposób, aby pobudzić wyobraźnię, zajrzeć w minione epoki geologiczne i dowiedzieć się, jak powstały znajdujące się w zasięgu ręki formy terenu. Geoturystyka opiera się na dwóch podstawowych elementach: poznawaniu 4,5 mld lat historii Ziemi oraz związku człowieka z przyrodą nieożywioną. Ten pierwszy element nawiązuje do spektakularnych obiektów geologicznych, a po zagospodarowaniu – obiektów geoturystycznych. To dobrze znane i często odwiedzane przez turystów: jaskinie, wodospady, źródła, lodowce, skałki, wulkany, jeziora, przełomy rzeczne itp. Drugi zaś stanowią wytwory człowieka i dziedzictwo

⁴ J. Berbeka, Z. Głąbiński, *Transfer wiedzy między gospodarką turystyczną a innymi branżami*, „Folia Turistica” 2016, 41, s. 11–43.

⁵ Th. Rhodri, *Business elites, universities and knowledge transfer in tourism*, „Tourism Management” 2012, 33 (3), s. 553–561.

⁶ M. Olszewski, *The determinants of knowledge transfer from universities to tourism companies – a conceptual model and research propositions*, „Service Management” 2015, 16 (2), s. 111–118.

⁷ M. Olszewski, B. Walas, op. cit.

⁸ M. Olszewski, *Współpraca przedsiębiorstw turystycznych z uczelniami wyższymi jako metoda niwelowania luki wiedzy. Dynamika przemian rynku turystycznego*, „Zeszyty Naukowe WSTiJO Turystyka i Rekreacja” 2014, s. 249–257.

⁹ A. Osadcuk, K. Osadcuk, *Szanse i perspektywy rozwoju geoturystyki jako nowej formy postrzegania obiektów przyrody nieożywionej i poznawania zjawisk naturalnych*, [w:] *Problemy turystyki i rekreacji*, red. M. Dutkowski, t. 1, Wyd. Oficyna InPlus, Szczecin 2008, s. 131–140.

¹⁰ P. Migoń, *Geoturystyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012.

¹¹ K. Miśkiewicz, *Geoturystyka to nowe możliwości*, 2013, cz. 1, <http://dziennikturystyczny.pl/2013/07/geoturystyka/> [15.03.2017].

kulturowe opierające się na obiektach przyrody nieożywionej: górnictwo, kamień w architekturze, symbolika skał, minerałów czy skamieniałości, jubilerstwo, dobroczynny wpływ wód leczniczych na zdrowie itp.

Osobami odpowiedzialnymi za przekaz/transfer wiedzy geograficznej, geologicznej czy geomorfologicznej są wykwalifikowani, wyspecjalizowani przewodnicy, dziś coraz częściej nazywani (geo)interpretatorami. Otrzymują oni specjalistyczne wykształcenie w kilku ośrodkach akademickich w Polsce, w tym m. in. od niedawna na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, na kierunku turystyka i rekreacja, specjalność geoturystyka.

Trendsetterzy na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach

Zadaniem powołanej specjalności jest przed wszystkim wykształcanie młodej grupy pracowników, która zasilając rynek lokalny, będzie w praktyce odpowiedzialna za transfer nowej wiedzy do gospodarki, w tym podmiotów turystycznych. Program nowej specjalności nawiązuje do „Strategii rozwoju turystyki województwa świętokrzyskiego na lata 2015–2020” wypracowanej przez Regionalną Organizację Turystyczną Województwa Świętokrzyskiego, Ministerstwo Sportu i Turystyki oraz we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Świętokrzyskiego. W świetle „Strategii...” wiedza zdobyta na specjalności geoturystyka pozwoli podnieść jakość świadczonych usług turystycznych w regionie bogatym w obiekty dziedzictwa geologicznego i dostosować je do nowego trendu w rozwoju istotnej dziedziny gospodarki kraju, jaką jest turystyka. Program specjalizacji geoturystyka wpisuje się także w politykę Ministerstwa Środowiska, które w dokumencie „Kierunki badań w dziedzinie geologii środowiskowej (na lata 2008–2015)” zaleca ochronę georóżnorodności poprzez tworzenie obiektów/obszarów objętych geoochroną. Istnienie takich form ochrony przyrody nieożywionej może wpływać na umiarkowany, kontrolowany rozwój lokalnej turystyki i powinno łączyć funkcje ochrony dziedzictwa geologicznego z funkcją edukacyjną oraz rekreacyjną.

Powołanie nowej specjalności było też odpowiedzią na coraz częściej wyrażane zainteresowanie studentów UJK zagadnieniami zasobów abiotycznych w kontekście ich znaczenia geoturystycznego. Zainteresowanie to, poparte pracą badawczą, było i jest realizowane w ramach prac dyplomowych na kierunku geografia, specjalność geografia z turystyką, oraz na kierunku turystyka i rekreacja.

Studenci badali, czy obiekty przyrody nieożywionej obecne w najbliższym otoczeniu istnieją w świadomości mieszkańców województwa świętokrzyskiego. Pytali, na ile znane jest respondentom ich znaczenie poznawcze, kulturowe i estetyczne. Interesowały ich także plany respondentów związane z wykorzystaniem zasobów abiotycznych w przyszłości. Dociekali na przykład, czy i na ile wiążą oni z tymi zasobami swoją przyszłość poprzez wykorzystanie ich w geoturystyce.

W świetle badań, które opisali R. Musiał¹², M. Pisarska¹³ i K. Witkowska¹⁴, można wskazać następujące wnioski:

- respondenci zauważają przyrodę nieożywioną najczęściej podczas urlopu,
- większość badanych nie zdaje sobie sprawy z obecności obiektów geoturystycznych w najbliższym otoczeniu,
- wiedza respondentów na temat znaczenia obiektów geoturystycznych jest znikoma,
- plany ankietowanych dotyczące zasobów abiotycznych dotyczyły głównie wyjazdów wakacyjno-urlopowych,
- żaden z badanych nie umiał wskazać, jak te obiekty wykorzystać dla swoich potrzeb i/lub powiązać z nimi swoją przyszłość.

Tworzenie nowych produktów turystycznych

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że zagadnienia dotyczące przyrody nieożywionej przewijają się od wielu lat w innych pracach dyplomowych studentów UJK, zwłaszcza tych o charakterze inwentaryzacyjnym i waloryzacyjnym środowiska przyrodniczego. W tym nurcie znajdują się także prace, w których główny nacisk kładzie się na prezentację oferty turystycznej uzdrowisk nidziańskich. Badania geoarcheologiczne mogą stanowić etap wstępny stworzenia nowego produktu geoturystycznego. Wielokrotnie efektem pracy dyplomowej studentów UJK okazywała się oferta nowego produktu turystycznego w postaci ścieżki dydaktycznej. Jeśli autor nawiązał do uwarunkowań geologiczno-geomorfologicznych powstania ścieżki, to dotknął zagadnień, które dziś są przedmiotem odrębnej gałęzi – geoturystyki. Wzrost edukacyjny takiej pracy (lub prac) jest nie do przecenienia.

Zaledwie w ciągu ostatnich trzech lat (2015–2017) tematyka przyrody nieożywionej była podejmowana w ramach 66 (na łącznie 203) prac dyplomowych studentów kierunku geografia ze specjalnością geografia z turystyką i studentów kierunku turystyka i rekreacja (tab. 1).

Tab. 1. Liczba prac dyplomowych studentów geografii i turystyki i rekreacji w latach 2015–2017, w których podjęto tematykę przyrody nieożywionej

Rok	Geografia I st.	Geografia II st.	TiR I st.
2015	11/26	8/39	-
2016	17/27	7/21	-
2017	8/14	9/15	6/61

11/26: 11 – liczba prac, w których przewija się tematyka przyrody nieożywionej, 26 – liczba wszystkich prac dyplomowych

Źródło: opracowanie własne.

¹² R. Musiał, *Wybrane geowalory południowego fragmentu Niecki Nidziańskiej w ocenie respondentów. Praca licencjacka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunek geografia, specjalność geografia z turystyką, Kielce 2017.

¹³ M. Pisarska, *Wybrane geowalory obszaru położonego między Morawicą a Bodzentynem – czy istnieją w świadomości mieszkańców tego regionu? Praca licencjacka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunek geografia, specjalność geografia z turystyką, Kielce 2017.

¹⁴ K. Witkowska, *Wybrane geowalory obszaru Mniowa, Smykowa i Radoszyc – czy istnieją w świadomości mieszkańców tego regionu? Praca licencjacka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunek geografia, specjalność geografia z turystyką, Kielce 2017.

Poniżej znajdują się przykładowe tytuły prac dyplomowych, które podejmują wątek abiotyczny. Studenci geografii napisali m. in. prace pt.:

- *Produkt turystyczny rezerwatu Krzemionki Opatowskie;*
- *Porównanie potencjału rekreacyjno-turystycznego przykieleckich parków krajobrazowych (Chęcińsko-Kieleckiego, Cisowsko-Orłowińskiego i Suchedniowsko-Oblęgorzkiego);*
- *Koncepcja ścieżki dydaktycznej w Kielcach – Niewachlowie;*
- *Ocena środowiska geograficznego dla potrzeb turystyki na przykładzie powiatu pińczowskiego;*
- *Potencjał geoturystyczny kamieniołomu Wiśniówka;*
- *Waloryzacja geoturystyczna powiatu staszowskiego;*
- *Wybrane geowalory obszaru Mniowa, Radoszyc i Smykowa – czy istnieją w świadomości mieszkańców tego regionu?;*
- *Walory geoturystyczne Płaskowyżu Colorado w południowo-zachodnich Stanach Zjednoczonych w świadomości uczniów wybranych szkół Kielc;*
- *Walory turystyczne kopalni węgla kamiennego Guido i ich wykorzystanie.*

Studenci turystyki i rekreacji napisali m. in. prace pt.:

- *Rozwój geoturystyki w Kielcach;*
- *Przyrodnicze uwarunkowania rozwoju turystyki uzdrowiskowej w Solcu-Zdroju i Busku-Zdroju;*
- *Enoturystyka na przykładzie sandomierskiego szlaku winnic;*
- *Koncepcja nowej ścieżki przyrodniczej w gminie Chęciny.*

Wiele z wymienionych prac proponuje konkretne rozwiązania praktyczne, jak np. wytyczenie nowego szlaku (geo)turystycznego czy wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań promocyjnych oferty (geo)turystycznej. Autorzy prac pokazują nieznaną dotąd potencjał turystyczny obszarów badawczych. Opracowane geostanowiska mogą zostać włączone do nowych form ochrony przyrody nieożywionej, np. geoparków.

Aby turystyka, gałąź gospodarki miękkiej, zaczęła się rozwijać i przynosić korzyści finansowe w miejscach/obszarach dotąd niekojarzonych z destynacją turystyczną, należy zadbąć o umiejętną interpretację wartości tych obiektów, bo ani georóżnorodność, ani tym bardziej dziedzictwo geologiczne, nadal nie są znane czy zrozumiałe przez mieszkańców i, co gorsza, także przez władze samorządowe. To powoduje, że pozostają one niewykorzystane zarówno w zrównoważonym rozwoju gminy i miasta, jak i w kształtowaniu wizerunku tych obszarów. Aż się prosi, by gospodarze regionu zagospodarowali elementy przyrody nieożywionej do pełnienia funkcji turystycznych z zachowaniem zasad ochrony przyrody.

Podsumowanie

Studenci geografii i turystyki i rekreacji UJK, zarówno w niedalekiej przeszłości, jak i obecnie, w sposób zintensyfikowany i zamierzony wskazali w swych badaniach, że województwo świętokrzyskie ma duży, ale jak dotąd w niewielkim stopniu wykorzystany

potencjał do stworzenia unikatowych, bo regionalnych i lokalnych, produktów geoturystycznych. Swoimi badaniami, na razie na niewielką skalę, promują i kreują nowy trend w regionie, tj. oparcie sektora turystycznego gospodarki województwa świętokrzyskiego na jego zasobach geologicznych. Propagując zainteresowanie zasobami nieożywionymi w coraz szerszych kręgach potencjalnych konsumentów, pełnią rolę trendsetterów.

Bibliografia

- Berbeka J., Głąbiński Z., *Transfer wiedzy między gospodarką turystyczną a innymi branżami*, „Folia Turistica” 2016, 41.
- Migoń P., *Geoturystyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Miśkiewicz K., *Geoturystyka to nowe możliwości*, 2013, cz. 1, <http://dziennikurystyczny.pl/2013/07/geoturystyka/> [15.03.2017].
- Musiak R. [w przyg.], *Wybrane geowalory południowego fragmentu Niecki Nidziańskiej w ocenie respondentów. Praca licencjacka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunek geografia, specjalność geografia z turystyką, Kielce 2017.
- Olszewski M., *Współpraca przedsiębiorstw turystycznych z uczelniami wyższymi jako metoda niwelowania luki wiedzy. Dynamika przemian rynku turystycznego*, „Zeszyty Naukowe WSTiJO Turystyka i Rekreacja”, Warszawa 2014.
- Olszewski M., *The determinants of knowledge transfer from universities to tourism companies – a conceptual model and research propositions*, „Service Management” 2015, 2, vol. 16.
- Olszewski M., Bednarska M., *Zdolność do absorpcji wiedzy w przedsiębiorstwach turystycznych – identyfikacja znaczenia i możliwości pomiaru*, „Ekonomiczne Problemy Turystyki” 2016, 2 (34).
- Olszewski M., Bednarska M., *Why don't tourism firms use academic knowledge for innovation? A conceptual framework*, 2016b. https://www.researchgate.net/publication/304744450_Why_don%27t_tourism_firms_use_academic_knowledge_for_innovation_A_conceptual_framework [25.02.2017].
- Olszewski M., Walas B., *Transfer wiedzy z uczelni do przedsiębiorstw turystycznych – identyfikacja barier i możliwości ich niwelowania*, „Folia Turistica” 2016, 41.
- Osadczyk A., Osadczyk K., *Szanse i perspektywy rozwoju geoturystyki jako nowej formy postrzegania obiektów przyrody nieożywionej i poznawania zjawisk naturalnych*, [w:] *Problemy turystyki i rekreacji*, red. M. Dutkowski, t. 1, Wyd. Oficyna InPlus, Szczecin 2008.
- Pisarska M., *Wybrane geowalory obszaru położonego między Morawicą a Bodzentynem – czy istnieją w świadomości mieszkańców tego regionu? Praca licencjacka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunek geografia, specjalność geografia z turystyką, Kielce 2017.
- Rhodri Th., *Business elites, universities and knowledge transfer in tourism*, „Tourism Management” 2012, 33 (3), 2012.
- Witkowska K., *Wybrane geowalory obszaru Mniowa, Smykowa i Radoszyc – czy istnieją w świadomości mieszkańców tego regionu? Praca licencjacka*, Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierunek geografia, specjalność geografia z turystyką, Kielce 2017.
- Oraz zasoby własne (prace dyplomowe) Instytutu Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

Streszczenie

W pracy podjęto zagadnienie powstania nowych produktów geoturystycznych w granicach województwa świętokrzyskiego. Prace przygotowawcze prowadzące do ich zaprezentowania realizowali studenci kierunku geografia ze specjalnością geografia z turystyką oraz studenci kierunku turystyka i rekreacja na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach, w ramach swoich prac dyplomowych. Z jednej strony byli oni zatem odpowiedzialni za transfer wiedzy, a z drugiej, rozbudzając zainteresowanie zasobami nieożywionymi w coraz szerszych kręgach potencjalnych konsumentów, pełnili funkcję trendsetterów.

Słowa kluczowe: geoturystyka, dydaktyka, prace dyplomowe, uniwersytet, województwo świętokrzyskie

Abstract

The work involves the creation of new geotouristic products within the boundaries of świętokrzyskie province. The preparatory work leading to their presentation was carried out by geography students, who specialized in tourism, at Jan Kochanowski University in Kielce, as part of their diploma thesis. On the one hand, therefore, the students were responsible for the transfer of knowledge, and, on the other, arousing interest in abiotic resources in the ever-widening range of potential consumers, they acted as trendsetters.

Key words: geotourism, didactics, diploma theses, university, świętokrzyskie voivodship

NOTKA O AUTORCE

Dr hab. prof. UJK Maria Górska-Zabielska, Instytut Geografii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Specjalizuje się w geomorfologii glacialnej i geoturystyce. Zainteresowania badawcze autorki koncentrują się wokół charakterystyki wybranych cech teksturalnych osadów glacialnych, petrografii żwirów średnioziarnistych osadów lodowcowych, fennoskandzkich erytyków przewodnich osadów akumulacji glacialnej, roli i znaczenia głązów narzutowych w zachowaniu georóżnorodności, ochrony georóżnorodności i geoturystyki.